

JAMES SIMON GALERIE – KLASSZICIZÁLÁS KORTÁRS FELFOGÁSBAN

Készítette: Gátfalvi Eszter Petra

Konzulens: Klobusovszki Péter DLA

Középülettervezési tanszék

TDK 2020

A 20. század végén több háborúban elpusztított épület rekonstruálásának vágya jelent meg Berlinben. A saját identitás hordozóit látták ezen reprezentatív, de megsemmisült épületekben, mint a Reichstag vagy a Neues Museum. A Múzeumszigeten az Új Múzeum helyreállításának tervezése során merült fel egy új épület építésének lehetősége. Az utolsó beavatkozás óta azonban eltelt majdnem száz év. Rengeteg dolog történt és épült ez idő alatt Németországban. Az események hatására az építészeti eszköztár egyes elemei egészen új árnyalatot kaptak. A múzeumegyüttes 19. századi kezdeti királyi koncepciója pedig főként klasszicista, antik formanyelvet használt. David Chipperfield Architects tervező csapata kapta meg a lehetőséget arra, hogy megpróbáljanak megértően viszonyulni ehhez a súlyos történelmi örökséggel rendelkező területhez úgy, hogy a várt kortárs fejlesztéseket ki tudják elégíteni.

1.ábra: a James Simon Galerie és a Neues Museum, Berlin, Fotó: micharl_foto/Flickr

A berlini Múzeumsziget a Spreeinsel északi részén terül el. Az múzeumegyüttes legújabb és egyben utolsó épülete, a James Simon Galerie 2019-ben nyitott. Az angol David Chipperfield és irodája tervezte Karl Friedrich Schinkel egykori Packhof-jának helyén. Részben ez a különleges és értékes helyszín ösztönözte őket arra, hogy a praktikuson túl múzeumi szerepet és városi jelentőséget is keressenek a tervezés során. Az épület alapfelvetése a csoportos látogatók, a látogatói infrastruktúra helyzetére kívánt reagálni. Ehhez két iránymutató

szempontot fogalmaztak meg.¹ Bár a hatalmas állandó kiállítási részleggel rendelkező együttes turisták nagy számát vonzza, a helyiekkel kicsit más a helyzet, őket kevésbé szólítja meg a Múzeumsziget programja. Továbbá szerették volna, ha a ház a gyülekezésen és az információszerezésen túl különböző egyéb tevékenységeknek és eseményeknek is otthont adhatna. A másik gondolat a formanyelv kérdéskörében körvonalazódott. Elsődlegesen épített elemei által definiált, környezetének egy kivonataként képzeltek el a házat, minthogy átemeltek a szigeten jelenlévő, meglévő elemeket, így Friedrich August Stüler egyesítő kolonnádját, a súlyos kő talapzatot Pergamon Museumtól és Friedrich Schinkel Altes Museum széles bejárati lépcsőjét. Mindezt egy lecsupaszított, etiolált klasszicista struktúrában.²

A XIX. században Berlinben, német birodalmi fővárosban a *felvilágosodás humanitás- és műveltségisményének jegyében* létrejött a Múzeumsziget koncepciója királyi kezdeményezésre, mely a „*művészetek és a tudomány szent menedéke*”-nek megteremtését tűzte ki célul, összesen öt épületben. IV. Frigyes Vilmos porosz király fennmaradt vázlatai a kulturális akropoliszról a kolonádokkal és templomokra emlékeztető formanyelvvel a római fórumot, az antikvitást tükrözik. Rajzai azóta is meghatározó referenciapontként szolgálnak. Először az Altes Museum jött létre 1830-ban, majd a Neues Museum, az Alte Nationalgaleria, a Bode Múzeum, és végül a Pergamonmuseum épült meg 1930-ban.³ A háborúban azonban Berlint gyakorlatilag porig bombázták. Ezt követően Németország kettéosztásakor a város ezen területe a Német Demokratikus Köztársaság része lett. Érzékeny téma volt politikai és kulturális körökben némely épület felújítása, komoly viták folytak róluk. A hetvenes években alulról induló kezdeményezések hatására a felelősségvállalás és a szolidaritás nevében vetült fel, hogy ne takargassák a múltbeli jeleket.⁴

1999-ben a német újraegyesítés után a Porosz Kulturális Örökség Alapítvány tanácsa elindította a Masterplan Museumsinsel projektet, mely újabb lendületet adott az épületek helyreállításának, összekötésének, és a gyűjtemények újrendezésének. Ezen projekt két dolgot vett fokozottan figyelembe: a Múzeum-sziget az UNESCO Világörökség része lett 1999-

¹ CHIPPERFIELD, David – BUTTLAR, Adrian von – DOLFF-BONEKAMPER, Gabi – Lüscher, Regula – MAISCHBERGER, Martin – MATTHES, Olaf – MONEO, Rafael – SCHOLL, Andreas – SCHUSTER, Peter-Klaus – SCHWARZ, Alexander – WEFING, Heinrich – WITSCHURKE, Hans – SENNETT, Richard: James-Simon-Galerie Berlin. Köln: Verlag der Buchhandlung Walther König, 2019, 9-12.

²WAINWRIGHT, Olly: David Chipperfield's Berlin temple: 'Like ascending to the Realm of Gods'. David Chipperfield Architects, 2019. <https://davidchipperfield.com/bibliography/essays/david-chipperfields-berlin-temple-like-ascending-to-the-realm-of-the-gods-#> (2020.10.29.)

³ A Neues Museum 1855-ben, az Alte Nationalgaleria 1861-ben, Bode Múzeum 1904-ben épült meg.

⁴ KERÉKGYÁRTÓ Béla: Jelentés és emlékezet. BME Építészmérnöki Kar Építőművészeti Doktori Iskola, <http://dla.epitesz.bme.hu/> (utolsó elérés: 2020. 10. 30.)Pazar Béla – jelen és emlékezet

ben, továbbá Berlin egyik fő attrakciójaként évente három millió, ma már egyébként négy millió, ember látogatja. Fő célja a sziget modern múzeum komplexummá alakítása vált. Ezzel egyidőben meg kívánták őrizni az egyedi, történelem során fejlődött építészeti együttest és kiállítási lehetőségeket. Minden intézkedést a történelmi épületek és műemlékek védelmével foglalkozó hatóságokkal egyeztetve hozták meg.

A Rekonstrukció – A második lehetőség avagy: építészet az archívumból című tanulmányában Aleida Assmann a helyreállító beavatkozások három típusát különbözteti meg: a külső hatalom általi pusztítást, illetve a politikailag motivált rombolást követő visszaállítást, valamint az újraértékelésen alapuló helyreállítást. Ezeket mind felismerhetjük a Neues Museum-on. A szigeten legutoljára ezen épület rekonstrukciójára jutott sor, ennek több technikai oka is volt, számunkra legszámottevőbb a modern infrastruktúra beépítésének nehézsége. A német kulturális világra jellemzően több építészeti vita övezte a felújítás körülményeit, azonban a német újraegyesítés után egy koncepcionális váltás jegyében a „kiegészítő helyreállítás” mellett döntöttek.

2.ábra: Kiegészítő helyreállítás a Neues Museum homlokzatán, Fotó: tom_stromer/Flickr

1994-ben egy meghívásos pályázat utolsó köre után az amerikai Frank Gehry ellen az angol David Chipperfield terve került ki győztesen. Nem véletlenül külföldi építészek jutottak az utolsó körbe. A heves kulturális viták közepette hasznos volt a kívülállók elfogulatlansága, illetve így a német érvek is nemzetközi szinten megmérettethettek.⁵

David Chipperfield 1953-ban Londonban született brit építész. 1984-ben, 31 évesen alapította saját műhelyét David Chipperfield Architects néven. Ma már több mint 250 szakembert foglalkoztat és négy városban tart fenn irodát: Londonban, Milánóban, Berlinben és Shanghaiban. Első komolyabb saját megbízása, az 1985-ben a londoni Sloane Streeten Issey Miyake számára tervezett divatüzletének sikere nyomán több megbízást kapott Japánban. Itt kezdődött nemzetközi karrierje. Bejutott a Tate Modern tervezésére kiírt nemzetközi pályázat döntőjébe, ezt követően több múzeumépület megtervezésére kérték fel. Pár példa ezek közül a Gotoh Museum, az alaszakai Anchorage városi múzeuma, a Turner Contemporary a brit Margate-ben és a Museum Folkwang bővítése Essenben.

Az 1990-es években kezdett el Németországban dolgozni, első jelentős munkája a Marbach-i Modern Irodalom Múzeuma volt. Legsikeresebb németföldön megvalósult műve azonban a fent említett Új Múzeum rekonstrukciója volt, amiért 2011-ben Európai Unió Kortárs Építészeti Díja – Mies van der Rohe-díjat kapott. Ezt követően nyerte el a Neues Museum tervezési jogát.

⁵ KERÉKGYÁRTÓ Béla: Jelentés és emlékezet. BME Építészmérnöki Kar Építőművészeti Doktori Iskola, <http://dla.epitesz.bme.hu/> (utolsó elérés: 2020. 10. 30.)

A Neues Museum esetében tervezők különlegessége az épülethez és annak múltjához, történelmi és társadalmi kontextusához való alapos, türelmes és érzékeny megközelítésben rejlik. Julian Harrap angol műemlék-helyreállításokkal foglalkozó építésszel dolgoztak együtt, akire több hazai munkájukat* vizsgálva is igazolódik ez a fokozatos, megismerő megközelítés. Részletesen megvizsgálták Stüler építészeti megoldásait (vázás rendszer, termék stílusa, művészeti programjuk az adott teremben bemutatott gyűjteményhez igazodott). Az épület emlékeit anyagiasságukban akarták megtartani, hogy az akkori gondolkodás és technika a jelen kor számára kutatható és felmutatható lehessen. Kifejezésmódját tekintve törekedtek az egységes, visszafogott háttér megteremtésére a sokféle maradvánnyal teli terekbe.

A brit folyamatszerű egyeztetéses tervezési kultúra okán csak irányvonalakat jelöltek ki, nem volt az elején egy nagy terv, amit egyből elkezdtek volna megvalósítani, helyette sok külső és belső érintettel léptek kapcsolatba. A Berlinre jellemző intenzív érdeklődés a kultúra, az építészet felé szimpatikus volt Chipperfield számára, habár saját projekteit is érintette. Több ellenvetés is volt a Neues Museum felújításával kapcsolatban. Voltak, akik nem szívték a kortárs, modern eszközök, anyagok használatát, mint például a betont, olyannyira, hogy tiltakozásokat is szerveztek, melyek aztán sikertelenek lettek.

Az épület sokak szerint azóta is a múlthoz való viszonyulás kiemelkedő modernkori mintapéldája.

A rekonstrukciós folyamatokon túl a Neues Museum tervében vetült fel először egy korábban megfogalmazott infrastrukturális problémára a válasz, a Régészeti sétány megépítésének lehetősége. A tervek szerint ez a földalatti útvonal kötötte volna össze a Múzeumsziget egyes épületeit. Ezen túl megfogalmazódott a látogató igényeinek kielégítésére egy új fogadóépület gondolata a Múzeumszigetre.

4.ábra: James Simon Galerie és Neues Museum kollonádja, Fotó: micharl_foto/Flickr

A sziget hatodik, egyben utolsó épülete az egyetlen modern épület a szigeten, előtte utoljára 75 évvel történt beavatkozás – a Pergamon Museum. A James Simon Galéria nevét egy berlini vállalkozó, műgyűjtő és mecénásról kapta. Az ő kiemelkedően nagylelkű adományai a berlini múzeumokat mai napig rendkívüli módon gazdagítják. A Friedrich Császár Múzeum (ma Bode Múzeum) megnyitóján ajándékozta a kiterjedt reneszánsz gyűjteményét és a gyűjteményét régi német szobrokból. Társalapítója volt a Közel-Kelettel foglalkozó Német Kelet Társaságnak. kulcsszerepet játszott a mezopotámiai és egyiptomi ásatások finanszírozásában, és 1920-ban adományozta Nefertiti mellszobrát a berlini múzeumoknak. „A berlini Állami Múzeumok legnagyobb és örök hálával tartoznak James Simonnak.” – áll az épületre helyezett emléktáblán. Ezzel a gesztussal szerettek volna tisztelegni sok más adományozó előtt is, akiket a náci korszakban kitöröltek a történelemből.

5.ábra: James Simon Galerie, Berlin, Fotó: Abbilder/Flickr

David Chipperfield 1999-ben nyerte el pályázatával az új fogadóépület tervezésének lehetőségét. Az első tervben a szigetre egy hatodik, önálló épületet képzeltek el. Egy radikálisan leegyszerűsített, áttetsző üveg kockákból álló kompozíciót hoztak létre, mely kompenzálja a múzeumegyüttes funkcionális hiányosságait. Ezt a koncepciójukat erős kritika érte, nem találták méltónak a sziget utolsó telkére, szembement a meglévő együttesel, hiányzott belőle a költőiség, történeti környezetére való reflexió.⁶ Bizonytalanoknak nevezték a tervet, ami nincs tekintettel a kontextusára, nem viszonyul a korábbi épületekhez. Ezt a fajta viselkedést egomániaként emlegették és a Messel-féle Pergamon Museum példájával állították párhuzamba. Anyaghasználatában üveg és acél uralta volna homlokzatokat, ezt túl nyilvánvaló és erős ellentétnek vélték a meglévő klasszicista épületekkel.⁷ Sokáig a James Simon Galéria

⁶ SCHINKEL, Karl Friedrich – PESCHKEN Goerd: Das architektonische Lehrbuch. Berlin: Deutscher Kunstverlag, 2001

⁷ CHIPPERFIELD, David – BUTTLAR, Adrian von – DOLFF-BONEKAMPER, Gabi – Lüscher, Regula – MAISCHBERGER, Martin – MATTHES, Olaf – MONEO, Rafael – SCHOLL, Andreas – SCHUSTER, Peter-Klaus – SCHWARZ, Alexander – WEFING, Heinrich – WITSCHURKE, Hans – SENNETT, Richard: *James-Simon-Galerie Berlin. Not like that, Mr Chipperfield!*. Köln: Verlag der Buchhandlung Walther König, 2019, 183-191.

funkciói nem voltak tisztán körvonalazva, ezt a bizonytalanságot is vélték visszaköszönni a terv koncepcióján.

Az ezt követő szemléletváltás után két dologban lettek bizonyosak az iroda tervezői: már nem akartak egy önálló új épületet építeni, inkább külső szemszögből is értelmezhetően össze szándékozták kapcsolni a fő útvonallal a Pergamon Museumban. Már nem egy kissé magányos, központi szerepben látták, hanem mint ami belefonódik környezetébe. Továbbá felül akartak emelkedni a triviális funkcionális jelentőségén, beteljesítve Schinkel ígérését a Múzeumszigetről, mint a művészetek hozzáférhető, elérhető temploma.

6.ábra: A Pergamon Museum és a James Simon Galerie kapcsolódása, Fotó:Andrusch2011/Flickr

A sziget múzeumépületeiről elmondható, hogy osztoznak abban, hogy nehezen megközelíthetők, főleg ha az együttes egyes épületeiből szeretnénk átjutni másikba. Mintha megfedkeznenek egymásról. (Egyedi karakterük ellenére, ahogy múlik az idő egyre halványodni látszik a tudat, hogy a Múzeumsziget szentsége övezi őket.⁸) Néha hajlamosak

⁸ CHIPPERFIELD, David – BUTTLAR, Adrian von – DOLFF-BONEKAMPER, Gabi – Lüscher, Regula – MAISCHBERGER, Martin – MATTHES, Olaf – MONEO, Rafael – SCHOLL, Andreas – SCHUSTER, Peter-Klaus – SCHWARZ, Alexander – WEFING, Heinrich – WITSCHURKE, Hans – SENNETT, Richard: James-

vagyunk úgy gondolni épületekre, mintha izolált, autonóm objektumok lennének. Pedig tervezéskor nem lehet nem figyelembe venni hatásukat a város morfológiai szövetére. A James Simon Galeria legutolsó, megvalósult koncepciójánál óvatosan megpróbálták elkerülni, hogy egy önálló, öntörvényű épületet hozzanak létre, helyette egy olyan alternatív beavatkozást ajánlottak fel, ami beleolvad, összemosódik és jobbá teszi környezetét anélkül, hogy elveszítené egységét és identitását, mint egy effektív szereplő a városi szövetben.⁹

Az épület főbejárata egy széles háromkarú lépcsőn közelíthető meg. Ezen a magasföldszinten egy kapu motívum alatt áthaladva egy nagy előcsarnokba érkeznek a látogatók, ahol a jegytékesítés és információátadást segítik. Innen beljebb haladva a többi szintet tudják elérni, nagyvonalú lépcsőkkel és lifttel, illetve a csatorna felől vizuálisan is jelzett kapcsolatot a Pergamon Múzeummal – az azonos magasságban csatlakozó súlyos kőtalapzat – a meglévő útvonalat is hirdeti, innen a múzeum fő kiállító szintjére tudnak átjutni. Kint a kávézó, étterem, és a terasz helyezkednek el. A lábazat mögött bújnak meg az épület nagyvonalúbb funkciói – itt található két szintben az ideiglenes kiállításoknak helyet biztosító tér és egy auditorium, valamint a Régészeti sétány, ami a Neues Museum felé a földalatti útvonal fő tengelyébe biztosítja az átjárást. Egyéb látogatói, személyzeti és gazdasági funkciók is helyet kaptak az említett szinteken. Az alaprajzot összehasonlítva a korábbi múzeumépületekkel észrevehetjük, ahogy egymásba folyó terekkel szeretné kifejezni, hogy keresztülhaladunk, a mozgásra utal, szemben a Neues és a Pergamon Museum központi csarnokáival. A longitudinalitás és kontinuitás érzését sugallja, szemben a többi múzeum transzverzálitásával és diszkontinuitásával.¹⁰

Simon-Galerie Berlin. In search of a different modernity. Köln: Verlag der Buchhandlung Walther König, 2019, 39-40.

⁹ CHIPPERFIELD, David – BUTTLAR, Adrian von – DOLFF-BONEKAMPER, Gabi – Lüscher, Regula – MAISCHBERGER, Martin – MATTHES, Olaf – MONEO, Rafael – SCHOLL, Andreas – SCHUSTER, Peter-Klaus – SCHWARZ, Alexander – WEFING, Heinrich – WITSCHURKE, Hans – SENNETT, Richard: James-Simon-Galerie Berlin. A gateway to Museum Island. Köln: Verlag der Buchhandlung Walther König, 2019, 39-40.

¹⁰CHIPPERFIELD, David – BUTTLAR, Adrian von – DOLFF-BONEKAMPER, Gabi – Lüscher, Regula – MAISCHBERGER, Martin – MATTHES, Olaf – MONEO, Rafael – SCHOLL, Andreas – SCHUSTER, Peter-Klaus – SCHWARZ, Alexander – WEFING, Heinrich – WITSCHURKE, Hans – SENNETT, Richard: James-Simon-Galerie Berlin. A gateway to Museum Island. Köln: Verlag der Buchhandlung Walther König, 2019, 40-41.

7.ábra: a James Simon Galerie, Berlin, Fotó: Alex Kuhlmann/Flickr

Anyaghasználatában az első tervhez képest elhagyták az üveget, és finoman próbáltak alkalmazkodni a mai kortárs építészeti kultúra által preferált eszközökkel a helyszínhez. Most világos szürke beton dominálja a házat kívül és belül, helyenként Thassosi márvánnyal dekorálva. Ahol a használat megköveteli meleg diófával burkolták a felületeket.

Felmerült a kérdés Chipperfield II. terve kapcsán, hogy hihető lenne-e a 21. századba implantálni a Múzeumszigetet uraló neoklasszicista kifejezésmódot, melynek különböző manifesztumaira – akár az Altes, akár a Neues Museumra – jellemző, hogy pontosan tükrözik azt a megfelelőnek vélt intellektuális megközelítést, ami a tervezési projektek során megfogalmazódott.¹¹ A James Simon Galéria művészettörténeti elemzésekor fontos szempont, hogy ne csak azt próbáljuk azonosítani, hogy mely történeti stílusokat és motívumokat használja, hanem hogy keressük azokat a szemantikai utalásokat, amik kapcsolódnak Chipperfield jellegzetes építészeti nyelvezetéhez.

¹¹ CHIPPERFIELD, David – BUTTLAR, Adrian von – DOLFF-BONEKAMPER, Gabi – Lüscher, Regula – MAISCHBERGER, Martin – MATTHES, Olaf – MONEO, Rafael – SCHOLL, Andreas – SCHUSTER, Peter-Klaus – SCHWARZ, Alexander – WEFING, Heinrich – WITSCHURKE, Hans – SENNETT, Richard: James-Simon-Galerie Berlin. Greek analogies on th historical semantics of ths James-Simon-Galerie. Köln: Verlang der Buchhandlung Walther König, 2019, 43-44. Adrian von

Chipperfield korábbi német épületei közül a Marbach-i Modern Irodalom Múzeumában és a Gardone-i Villa Edenben az oszlopsor magába foglalja az épület magját. Itt ellenben a két főszereplőt, a Pergamon és a Neues Museumot szeretné hangsúlyozni. Schinkel athéni Akropoliszra készült palotatervénél, ahova egy árnyékolt, fedett sétaútvonalat tervezett az épület magas déli falára egy oszlopcsarnok formájában, ami a palota kápolnájába fut bele. A kolonnádokat Chipperfield, Schinkel egyik legkarakteresebb elemét úgy használja, hogy az a kapcsolódást hirdeti a meglévő múzeumépületekkel. A Neues Museum felé Stüler oszlopcsarnokát folytatva egy belső udvart hoz létre, mely egyben választja el és köti össze a két épületet, a Kupfergraben felől áttekintést enged az Új Múzeum nyugati homlokzatára. A Pergamon Muzeumnak pedig – mint Schinkel a palotakápolnába - fő kiállító szintjére vezet át.

8.ábra: Udvar a James Simon Galerie és a Neues Museum között, Fotó: Nick Collin/Flickr

[kép az athéni akropoliszra készült palotatervénél a déli falról rajta az oszlopcsarnokkal]

A német klasszicizmus legjelentősebb képviselője Karl Friedrich Schinkel volt. Egyik legfontosabb munkájaként az Altes Museum -ot tartják számon. Az elérhetőség, mint múzeumi jellemző megjelent, hogy mindenki hozzáférhessen kulturális kincseikhez. Poroszországban többek közt a polgárisodás is közrejátszott a funkció igényének megszületéséhez. Nem volt igazán előképe Schinkelnek. Kétudvaros, zárt épülettömböt tervezett téglalap alapformában. A központi elem egy rotunda lett , amit a római Pantheont ihletetett a klasszicizmusra jellemző

antik formákhoz való visszanyúlás itt is megmutatkozott. A két szint magas, átfogó ión oszloprendet csak a főhomlokzaton alkalmazta. Ezen az erősen megnyitott felületen az emeletről kinézve a Lustgarten válik érzékelhetővé, hogy ez az épület már térileg is erősen nyit a városi közösség felé, nemcsak homlokzatával és körvonalából következtethető, hogy középületi funkciót lát el.

Az ókori Görögországban a szentélykörzeteket elhatárolták és egy kapuval el is választották a profán, világi dolgoktól. Az Akropoliszt például a monumentális, fedett Propylea-n keresztül lehetett megközelíteni. Ez az átjáró motívum az európai neoklasszicizmus idején fedezték fel újra. Leo von Klenze 1817-ből származó első vázlatában a müncheni Königsplatzra tervezett Propyleum-ával elsőként mutatta be a művészetet, mint az állam közkincsét.¹² A Múzeumsziget azonban a Spreeinseln-en áll, nemcsak egy „kapun”, de öt hídon is meg lehet közelíteni. Más égtájak felé nyitnak a múzeumok, a James Simon Galériának elengedhetetlen vágya lett tehát, hogy az együttes egy fő bejáratát képezze.

9.ábra: James Simon Galerie homlokzati motívuma, az oszlopsor, Fotó: minimalist/Flickr

20 év tervezés után 2019 júliusában nyitott meg a James Simon Galéria. „Elég idegesek voltunk.” – nyilatkozta Chipperfield az angliai Guardian-nak – „A kihívás az volt, hogy hozzunk létre valamit, ami megfelel kontextusának és korunknak is egy ilyen érzékeny helyen”.

¹² CHIPPERFIELD, David – BUTTLAR, Adrian von – DOLFF-BONEKAMPER, Gabi – Lüscher, Regula – MAISCHBERGER, Martin – MATTHES, Olaf – MONEO, Rafael – SCHOLL, Andreas – SCHUSTER, Peter-Klaus – SCHWARZ, Alexander – WEFING, Heinrich – WITSCHURKE, Hans – SENNETT, Richard: James-Simon-Galerie Berlin. Greek analogies on th historical semantics of ths James-Simon-Galerie. Köln: Verlang der Buchhandlung Walther König, 2019, 44-49. Adrian von

¹³ Mára az építészet talán készen áll, hogy újból feltűnhessen az oszlopsor, mint építészeti motívum, ha korábban nem is volt szabad használni, mondván, hogy túlságosan utal a náci időkre.¹⁴ Nem akarták elrejtteni a múlt sebeit, tisztelegni vágytak a hely szelleme, a Múzeumsziget szentsége előtt. Mindeközben kompromisszumot kötve a kortárs eszközök terén. Chipperfield szeretett volna egy diszkrét, de feltűnő épületet létrehozni, ami annak ellenére, hogy szeretne az együttes részévé, kiegészítő elemévé válni, felvállalja azt az évszázadot, ami köztük eltelt. Munkáját a Múzeumsziget víziójának beteljesítőjeként hirdeti, mint az antik eszmék szerinti átjáró a művészetek és tudományok templomához.

¹³ WAINWRIGHT, Olly: David Chipperfield's Berlin temple: 'Like ascending to the Realm of Gods'. David Chipperfield Architects, 2019. <https://davidchipperfield.com/bibliography/essays/david-chipperfields-berlin-temple-like-ascending-to-the-realm-of-the-gods-#> (2020.10.29.)

¹⁴ A vékony, négyzet alapú oszlopok menetelése Németországban kényelmetlen emlékeket idéz elő Albert Speer náci építész munkájáról, a nürnbergi gyűlések helyszínéről.

Irodalomjegyzék:

CHIPPERFIELD, David – BUTTLAR, Adrian von – DOLFF-BONEKAMPER, Gabi – Lüscher, Regula – MAISCHBERGER, Martin – MATTHES, Olaf – MONEO, Rafael – SCHOLL, Andreas – SCHUSTER, Peter-Klaus – SCHWARZ, Alexander – WEFING, Heinrich – WITSCHURKE, Hans – SENNETT, Richard: *James-Simon-Galerie Berlin*. Köln: Verlag der Buchhandlung Walther König, 2019

Karl Friedrich Schinkel, Architektonisches LehrbuchSCHINKEL, Karl Friedrich – PESCHKEN Goerd: *Das architektonische Lehrbuch*. Berlin: Deutscher Kunstverlag, 2001.

Kerékgyártó Béla – jelen és emlékezetPAZÁR Béla: Jelentés és emlékezet. *BME Építészmérnöki Kar Építőművészeti Doktori Iskola*, <http://dla.epitesz.bme.hu/> (utolsó elérés: 2020. 10. 30.)

WAINWRIGHT, Olly: David Chipperfield's Berlin temple: 'Like ascending to the Realm of Gods'. *David Chipperfield Architects*, 2019. <https://davidchipperfield.com/bibliography/essays/david-chipperfields-berlin-temple-like-ascending-to-the-realm-of-the-gods-#> (2020.10.29.)